

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аллаярова Р.Р. Национально-специфические элементы семантики немецких фразеологизмов. // Сб. Научных трудов МГПИИЯ им. М.Тореза. вып. 232. – 1984. – С. 66-79.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Лингвострановедческая теория слова. – М., 1980.
3. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Национально-культурная семантика русских фразеологизмов. // Словари и лингвострановедение. – М., 1982. – С. 89-98.
4. Мальцева Д.Г. Страноведение через фразеологизмы. Пособие по немецкому языку: Учеб. пособие. – М.: Высш. школа, 1999. – 173 с.
5. Охштат Р.И. О функционировании собственных имен во фразеологии современного немецкого языка (к постановке вопроса). // Сб. науч. труд. Сам ГУ им. Алишера Навои. Новая серия, вып. № 217. Вопросы фразеологии, 1971. – С. 82-91.
6. Райхштейн А.Д. Лингвострановедческий аспект устойчивых словесных комплексов. // Словари и лингвострановедение. – М., 1982. – С. 142-153.
7. Dobrovolskij, D. Idiome im mentalen Lexikon: Ziele und Methoden der kognitivbasierten Phraseologieforschung. – Trier, 1997. – 288S.
8. Dobrovolskij, D. Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik: Studien zum Thesaurus deutscher Idiome. – Tübingen: Narr, 1995. – 275S.
9. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1982. – 250 S.
10. Földes Cs. Eigennamen in deutschen phraseologischen Redewendungen. Eine etymologische und semantisch-stylistische Analyse. // Muttersprache. Jg. 95 (1984/85): №3-4, S. 174-180.
11. Földes Cs. Onymische Phraseologismen als Objekt des Sprachvergleichs. // Europhras 88 hrsg von G. Greciano, Straßburg, 1989. – S. 127ff.
12. Rosch, E. Natural categories // Cognitive psychology 7. – S. 328-350.
13. Röhrich, L. Das große Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. – Mannheim – Wien – Zürich – New York, 1990. – 5 Bde., - 1910 S.

Палійчук А. Л.
(Луцьк)

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПРЕСІЯ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІНТИМІЗАЦІЮ НАРАТИВУ

У статті «Інформаційна компресія у художньому тексті та її вплив на інтимізацію наративу» розглянуто стильові та прагматичні особливості синтаксичної та семантичної компресії і їх вплив на інтимізацію наративу.

В статье «Информационная компрессия в художественном тексте и ее влияние на интимизацию нарратива» рассматриваются стилистические и прагматические особенности синтаксической и семантической компрессии и их влияние на интимизацию нарратива.

The article “Information Compression in Fiction Text and its Influence on the Intimisation of the Narrative” deals with the stylistic and pragmatic peculiarities of the syntactic and semantic compression and their influence on the intimisation of the narrative.

Актуальність обраної теми визначається потребою системного дослідження наративного коду інтимізації, тенденцією до поглибленого вивчення адресатно-адресантних відносин у межах англословного художнього дискурсу.

Явище інформаційної компресії має значний потенціал у архітектоніці тексту, оскільки напряму пов'язане з моделюванням образного слова. За визначенням Н. Валгіної, інформаційна компресія — це стиснення змістового аспекту дефініційоного при збереженні сутнісної площини дефініційованого [3, 168]. Засоби інформаційної компресії в художньому творі мають значеннєву спрямованість, відмінну від інших видів текстів. Існує ряд мотивів, які обумовлюють компресію інформації, зокрема, у художньому мовленні значущими є такі: вимоги мовної прагматики, приписи естетики і жанру, вимоги стилістики. Модифікації компресії інформації обумовлюються жанровими домінантами тексту, зокрема, в афористиці, новелістиці.

Інформаційна компресія призводить до лаконізації тексту, ступінь якої залежить від комунікативної ситуації, що в художньому тексті визначається інтенцією автора. В такому випадку лаконізація не є скороченням тексту за рахунок вилучення частини інформації, а оптимізує його сприйняття зі збереженням повного обсягу емоційної, змістовної і образної інформації.

Мета нашої статті – показати, що інформаційна компресія є засобом інтимізації нарративу. Завдання статті полягає у виявленні синтаксичної та семантичної компресії в авторському нарративі та в аналізі їх стильових та прагматичних особливостей.

Одним із найважливіших стилетвірних засобів, який тісно пов'язаний зі змістом висловлення, жанром мовлення, його спрямуванням і адресованістю, є синтаксис. Сучасна англійська літературна мова має багатий і різноманітний арсенал синтаксичних конструкцій, який постійно розвивається і збагачується, що зумовлено не тільки внутрішніми законами її розвитку, але й впливом екстралінгвальних чинників. У художніх текстах, при виборі синтаксичних структур, перевагу надають тим одиницям, які виражають авторську оцінку висловлюваного, увиразнюють авторську позицію, сприяють експресивності викладу. До виразно експресивних засобів синтаксичної компресії належить еліпсис.

Перший крок у розкритті змісту поняття «еліпсису» і його структури був здійснений ще Ш.Баллі, А. Мартіне [2; 4]. Вони визначають еліпсис в лінгвістиці як явище зумисного пропуску несуттєвих слів у реченні, без спотворення змісту, а часто задля підсилення смислу та ефекту. Протилежної думки дотримується І.П. Чиркіна [5; 67], вважаючи, що еліптичні речення породжуються не свідомою еліпсацією певних компонентів висловлення, а постають унаслідок своєї типовості в мовній системі, у якій усталилися певні структурно-синтаксичні засоби мовного вираження. Такий підхід є актуальним виключно для усно-розмовного мовлення. Ми вважаємо, що в художньому нарративі еліптичні речення використовуються зумисне, виключно з метою відтворення ефекту того ж таки усного неформального спілкування із читачем і, як наслідок, сприяють інтимізації нарративу.

Синтаксичний еліпсис базується на аналогії – особливій побудові еліптичної частини, яка дозволяє точно визначити те, що не виражено. Еліптичні речення сприймаються на фоні паралельних їм, тобто аналогічних за характером висловлення, речень повного граматичного складу, як двоскладних, так і односкладних. Еліптичні речення не мають повних відповідників, у чому й полягає їх особлива синтаксична природа та своєрідність. Структурна неповнота й специфічність семантики еліптичних речень, порівняно з простими двоскладними реченнями, які кваліфікують як базові в граматичній традиції, призвели до їх проміналізації на тлі загального нарративу. Стилестично забарвлені, вони актуалізують читацьку увагу, урізноманітнюють нарративну організацію тексту. Еліпсис надає висловлюванню динамічності та комфортності живого мовлення.

Ми вважаємо, що на особливу увагу заслуговують умови функціонування еліптичних конструкцій у тексті, а також їх активне використання з метою інтимізації художнього нарративу. В художніх текстах еліптичних конструкцій значно менше, ніж у розмовно-побутовому мовленні, яке репрезентує основну сферу використання мовленнєвої еліпсації. Проте, інформаційна компресія - явище характерне коротким оповіданням, адже за своєю природою такі твори тяжіють до прямоти, лаконічності, базуються на неказаному, невимовленому, невідкритому. Їх читання вимагає від адресата активної уваги і готовності читати «між рядками», вступати в незримий діалог із автором, максимально скорочуючи нарративну дистанцію. Читач повинен заповнювати лакуни своїми думками, імпортувати свій власний досвід у історію. Отже, усунення формальної і змістової незавершеності еліптичного речення відбувається не механічно, а творчо супроводжується актуалізацією читацької уваги, загостренням емоційно-експресивної сторони повідомлення, скороченням нарративної дистанції між автором і читачем, і як наслідок – інтимізацією нарратива. Окрім цього, еліптичні речення усувають тавтологію, сприяють лаконізму оповіді, точності, посилюють експресивність тексту й виконують функцію економії мовних зусиль у висловленні. Відомо, що функція економії є визначальною в текстах інформативного характеру і супроводжується виділенням, акцентуванням рематичного компонента висловлення, але вона не є провідною з точки зору інтимізації нарративу. В художніх текстах основною характерологічною функцією еліптичних речень є соціальна і психологічна характеристика автора-мовця, котра, власне, і сприяє інтимізації мовлення через імітацію його стихійності, наближенню до усно-розмовного стилю, сприяє вираженню різних емоційно-оцінних значень.

The gentleman who announced that the world was an oyster which he with his sword would open made a larger hit than he deserved. It is not difficult to open an oyster with a sword. But did you ever notice anyone try to open the terrestrial bivalve with a typewriter? Like to wait for a dozen raw opened that way? [7, 51]

У цьому прикладі інтимізуючий еліпсис підсилюється низкою різнорівневих засобів – риторичних запитань, дійктичних займенників і еліптичної форми запитанням *like to wait for a dozen raw opened that way?*

Автор не використовує допоміжне дієслово *do* яке є необхідною складовою англійського загального запитання у цій часовій формі, таким чином створюючи ефект спонтанності, живої розмови.

Sarah left Gerard and Dennys freed by a bear and listened. Oh, yes; you would, just as she did! [7, 55]

Автор інтимізує оповідь вступаючи в діалог із читачем. Він передбачає питання, яке могло б виникнути у адресата, і завчасно відповідає на нього. Репліку оформлено окличною еліптичною конструкцією *oh, yes; you would, just as she did!* з пропуском логічно очікуваного але і так «прочитаного» *listen*.

Close to the kerb stood Jerry O Donovan's cab. Night-hawk was Jerry called; but no more lustrous or cleaner handsome than his ever closed its doors upon point lace and November violets. And Jerry's horse! I am within bounds when I tell you that he was stuffed with oats until one of those old ladies who leave their dishes unwashed at home and go out having expressmen arrested? Would have smiled – yes, smiled – to have seen him. [7, 57]

Окличне еліптичне речення *and Jerry's horse!* підвищує емоційність наративу, доповнює попередній опис самого героя і в форматі усної розповіді актуалізує читацьку увагу.

It would be instructive to know how she lived on that amount. Don't care? Very well; probably you are interested in larger amounts. Six dollars is a larger amount. I will tell you how she lived on six dollars per week. [7, 61]

Питанню бракує особового займенника *you*, який можна із легкістю відтворити, але якраз його відсутність імітує неформальність, прямолінійність спілкування між автором і читачем, що сприяє скороченню наративної дистанції між ними. За таким же принципом інтимізовано оповідь і в наступному прикладі:

Dear kind fairy, please cut out those orders for money and 40 h.p. touring cars and fame and new growth of hair and the presidency of the boat club. Instead of any of them turn backward – oh, turn backward and give just a teeny-weeny bit of our wedding-trip over again. Just an hour, dear fairy, so we can remember how the grass and poplar trees looked, and the bow of those bonnet strings tied beneath her chin – even if it was the hatpins that did the work. Can't do it? Very well; hurry up with that touring car and the oil stock, then. [7, 68]

До того ж, використання вигуку *oh* підсилює ефект усної розмови між наратором і читачем, і все це на фоні неприхованої авторської іронії.

Вигуки взагалі часто супроводжують еліптичні речення у художній прозі, адже й ті й інші належать до усно-розмовного стилю і автор, намагаючись відтворити ефект невимушеної розмови у тексті, звертається відразу до кількох стилістичних прийомів.

Oh, impossible. Fancy cream puffs so soon after breakfast. The very idea made one shudder. [8, 6]

Еліптичні речення у авторському наративі часто оформлені окличними або питальними реченнями. Досить часто вони також виконують функцію доповнення інформації, повідомленої у попередньому реченні. Як і в усному мовленні, коли діалог із адресатом відбувається без спотворення просторово-часових параметрів комунікації, виникає ефект спонтанності. Автор ніби вже завершив висловлювання, задумався і себе ж доповнив, хоча міг би просто переписати речення, перед тим як нести рукопис у редакцію.

All the same, they couldn't help agreeing that the puffs looked very attractive. Very. [8, 6]

У наступному прикладі ефективність прийому підсилюється стилістично – градацією – і ще й графічно.

It's all the fault, she decided. As the tall fellow drew something on the back of an envelope, something that was to be looped up or left to hang, of this absurd class distinctions. Well, for her part, she didn't feel them. Not a bit, not an atom.

...And now there came the chock-chock of wooden hammers. [8, 3]

Абзац після еліптичного речення починається із трьох крапок, що вказують на своєрідну паузу для роздумів і суттєвий розрив у семантиці між попереднім реченням і наступним. Тире та три крапки – граматикизовані маркери, що вживаються для позначення паузи, мовчання. Графічні засоби мають знакову природу, що дозволяє осмислити семіотичний код адекватно. В англійському художньому дискурсі силенціальні знаки (здебільш три крапки та тире) вказують на емоційно-психологічний стан комуніканта. Мовчання на письмі позначається знаками, які утворюють окрему групу метазнаків пунктуації – «графіка мовчання» [1, 17]. «Графіку мовчання», як бачимо, крім тире та трьох крапок позначає проста крапка в еліптичному реченні, редуплікація знаків оклику, питання та крапок. Графічні знаки можуть поєднуватися із заповнювачами, *fillers*, *well, so, oh*, як ми простежили в попередніх прикладах. Знаки пунктуації, членуючи текстові блоки

на складові, також імплікують емоційний стан мовця, підтекст мовчання.

Застосовуючи еліптичні речення в наративі автор ніби вголос, разом із читачем розмірковує над зображуваними подіями. Він передає їх максимально швидко і прямо адресату.

Were the people looking at her? They must be. Should she go back even now? No, too late. This was the house. It must be. A dark knot of people stood outside. [8, 12]

Особливої ефективності досягнуто паралелізмом еліптичних конструкцій *they must be* й *it must be* із пропущеними *looking* і *the house* відповідно.

Як бачимо, специфіка засобів синтаксичної компресії полягає в тому, що вони у своїй семантичній структурі містять додатковий компонент значення і за своєю синтаксичною організацією відрізняються від одиниць емоційно-нейтрального синтаксису. Одна й та ж сама синтаксична структура може слугувати для вираження кількох зовсім різних емоційно-експресивних значень. У художньому тексті еліптичні речення допомагають донести до читача живу картину подій, що характеризується динамізмом, акцентувати найважливіші, найяскравіші моменти, сприяють увиразненню різноманітних семантичних відношень, посиленню контрасту між значеннями вербалізованих членів, створенню градаційних рядів тощо. Заміна еліптичних речень граматично повними призводить до надлишкової інформації, уповільнення темпу мовлення. Оскільки кожне речення з погляду синтаксичного членування становить одиницю з безперервними синтаксичними зв'язками, підпорядковані члени речення свідчать про наявність одиниць вищого порядку. Відсутність тих членів речення, що підпорядковують, і наявність залежних членів речення створює, з одного боку, граматичну неповноту, а з другого – значення відсутньої граматичної ланки підказує семантика наявних компонентів. Це забезпечує зрозумілість таких речень і поза контекстом, у відриві від конкретної ситуації мовлення.

Явище семантичної інформаційної компресії виникає за аналогією з синтаксичним еліпсисом – через скорочення або взагалі опущення дефініційуючого при збереженні дефініційованого. В англомовній термінології паралельно із терміном «семантичний еліпсис» використовується термін «екліпс» за аналогією із фізичним явищем затемнення, як акту / події, що приховує щось, але зовсім не пустоту. Семантична компресія у тексті художнього твору – це зумисний пропуск важливої частини оповідання, багатозначне замовчування. На відміну від синтаксичної компресії, правильне розкодування повідомлення можливе лише при опорі на контекст.

Замовчування – силенціальний компонент комунікації (термін А.Д. Белової), як ключовий елемент семантичної компресії, тяжіє до ситуативних імплікатур. Імплікація – це тип мовленнєвої комунікації, глибинний підтекст, позначений відсутністю прямих екстеріоризаторів.

Універсальною є комунікативна традиція: щось говориться, щось неомовлюється. Як зазначають С.А. Швачко та Т.А. Анохіна [6], розкрити прихований зміст мовчання означає зрозуміти ситуацію комунікації. Мовчання – це імплікатура висловлювання, стратегічний компонент поведінки, силенціальний ефект, важлива складова семантичного екліпсу.

З огляду на дискурсивні особливості емпіричного матеріалу, з'являється можливість ідентифікувати ситуативну природу комунікативного мовчання, його тактику та стратегію, екстеріоризацію та імплікацію, поверхневу та глибинну структуру, когнітивний та прагматичний потенціал з метою інтимізації наративу.

Розкодування повідомлення, яке імпліцитно передає екліпс, потребує співпраці з читачем. Автор звертається до нього як до співучасника, як до людини, яка і без слів розуміє, про що йдеться. Цей прийом зазвичай використовується на ділянках тексту, багатого імпліцитними, прагматичними значеннями. Несказане в тексті, непрочитане, відчувається читачем іноді набагато сильніше, адже смисл прямо із свідомості адресанта потрапляє у свідомість адресата.

This story doesn't get anywhere at all. The rest of it comes later – some time when Piggy asks Dulcie again to dine with him, and she is feeling lonlier than usual, and General Kitchener happens to be looking the other way; and than – . [7, 65]

Автор пропускає велику частину оповіді, порушує хронологію «вигаданої реальності» – *this story doesn't get anywhere at all. The rest of it comes later – some time when Piggy asks Dulcie again to dine with him*. Він, як і в дружній, неформальній розмові, дозволяє собі випустити несуттєве і потім коротко і лаконічно, оцінкою душевного стану героїні – *she is feeling lonlier than usual, and General Kitchener happens to be looking the other way; –* підвести до висновку *and than –*. Семантичний екліпс у цьому прикладі не дозволяє точно відтворити випущені частини речення, але актуалізує читачьке сприйняття і антиципацію, що призводить до єдиної, зрозумілої і логічної розв'язки на фоні попереднього контексту. Цього разу героїня погодиться поговорити із героєм.

На письмі семантичний екліпс передається тією ж «графікою мовчання» - тире і, відразу ж після нього, крапкою.

Семантичний екліпс також сприяє підвищенню емоційності наративу. Силенціальний ефект як поліфункціональний феномен позначає палітру людських відчуттів.

The total amount to \$4.76. Now, one has to buy clothes, and – . [7, 63]

Автор, розповідаючи читачу про заробітки головного персонажу, називає суму, і починає перераховувати всі необхідні витрати, відразу ж зупиняючись і передаючи цю паузу на письмі - *one has to buy clothes, and –*. Мовчання ніби приховує все ж очевидний факт – героїня бідна. Про таке не говорять, але адресант і адресат, будучи в дружніх, неформальних стосунках – розуміють один одного і без слів. Автор розраховує на кмітливість адресата, його лінгвістичну та комунікативну компетентність.

There was a blue pongee suit in a window that she knew – by saving twenty cents a week instead of ten, in – let's see – Oh, it would run into years! But there was a second-hand store in seventh Avenue where – . [7, 64]

Далі автор продовжує інтимізувати наратив імперативом із інклюзивним займенником - *let's see*, вигуком *oh* в межах емоційної, іронічної оцінки, що передає автрську суб'єктивну модальність і до того ж оформлена окличним реченням - *it would run into years!* І знову обриває діалог, графічно відображаючи це пустотою після тире і крапкою. Читач розуміє, у героїні є вихід – купувати речі в магазині поношеного одягу, але автор цього і не сказав – він натякнув, а читач, як його друг і співучасник, зрозумів це.

Як бачимо, семантична й синтаксична компресія, еліпсис і екліпс, сприяють підсиленню імплікативних значень і як результат – запрошують читача короткого оповідання приймати активну участь у побудові вигаданої реальності. Оскільки основною сферою використання еліптичних речень є діалогічне мовлення, у художньому авторському наративі вони відтворюють діалог із читачем, сприяють його спонтанності, невимушеності, що в свою чергу призводить до інтимізації наративу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Анохіна Т.О. Графічні позначення мовчання в англомовній художній прозі (ХП) // Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських і германських мов і літератур: матеріали другої міжвузівськ. наук. конференції молодих учених / Відп. ред. Каліущенко В. Д. – Донецьк: ДонНУ, 2004б С. 19-21.
  2. Балли Ш. Французская стилистика. - М., 1961.
  3. Валгина Н. С. Теория текста. — Москва: Изд-во МГУП "Мир книги", 1998.— 210 с.
  4. Мартине А. Структурные вариации в языке. — В сб.: «Новое в лингвистике», вып. 4. М., 1965.
  5. Современный русский язык. Анализ языковых единиц. Учеб. пос. для студ. филол. фак. пед. ун-тов и ин-тов. В 3 ч. Ч.3. Синтаксис/ В.В. Бабайцева, Н.А. Николина, И.П. Чиркина; Под ред. Е.И. Дибровой. - М.: Просвещение: Владос, 1995.
  6. Швачко С. О., Анохіна Т. О. Лінгвістичний статус паузи (на матеріалі англомовних художніх текстів) // Вісник Сумського державного університету. – Серія філологічні науки. – 2002. - №3 (36). – С. 116-121
- ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ
7. Henry O. 100 Selected Stories chosen by Sapper // Wordsworth Editions Limited. – 1995. – 735 p.
  8. 50 Great Short Stories edited by Milton Crane // Bantam Books. – 1971. – 464 p.

Панаськов А. В.
(Чернівці)

ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ НОМІНАЦІЙ СУДОЧИНСТВА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена дослідженню явища синонімії номінацій цивільного процесуального права в англійській мові. Автор за допомогою дефініційного та компонентного аналізів визначає структуру синонімічних рядів ядерних лексем мікрополів ЛСП англійського судочинства.

Статья посвящена исследованию явления синонимии номинаций гражданского процессуального права в английском языке. Автор при помощи дефиниционного и компонентного анализов определяет структуру синонимических рядов ядерных лексем микрополей ЛСП английского судопроизводства.

The article focuses on the investigation of civil procedure nominations synonymy in the English language. Applying the analysis of dictionary definitions and componential analysis the author outlines the structure of the synonym groups consisting of the nuclear lexemes of the lexical semantic field of English courtroom nominations.